

Деякі історико-педагогічні аспекти розвитку організаційних форм навчання. // Тези XXXIII науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню Університету, 18-19 березня 2008 року, – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 242 с., С. 195.

УДК 371

С.О. Карплюк, аспір.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДЕЯКІ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Втілення в практику вимог Закону України «Про освіту», «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» зумовлює пошук шляхів здійснення неперервної освіти в країні, яка повинна забезпечити організаційну та змістову єдність, наступність і взаємозв'язок усіх її ланок. Відтак, нові соціокультурні умови потребують пошуків якісно нових форм організації навчання та вдосконалення традиційних, спрямованих на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, що можливо досягнути за рахунок вивчення найкращих надбань минулого. Історія педагогічної думки і практики навчання багата найрізноманітнішими організаційними формами. Питанням удосконалення організаційних форм і методів навчання займалися Я.А.Коменський, А.-В. Дістервег, Й.Г.Песталоцці, К.Д. Ушинський. Значний внесок у їх розробку дали дослідження вітчизняних вчених І.Я.Бурлаки, І.Я.Лернера, Ю.І.Мальованого, М.М.Скаткіна, В.О.Онищука, І.Ф.Харламова, А.М.Алексюка; французьких педагогів К.Гарсія, С.Френч, Р.Кузіне; польських вчених-педагогів В.Оконь, Р.Петриківського, Ч.Купсевич. Кожен новий історичний етап накладав свій відбиток і на організацію навчання, що сприяло накопиченню педагогічною наукою значного емпіричного матеріалу з визначеної проблеми.

Найстарішою формою навчального процесу, що бере свій початок з глибокої давнини, є *індивідуальна форма навчання*, сутність якої полягала в тому, що учні виконували завдання індивідуально в домі вчителя або учня. Допомога відбувалася або безпосередньо, або через вивчення учнем підручника, автором якого являвся сам учитель. Ця форма була єдиною в епоху античності, в період Середньовіччя, а в деяких країнах широко використовувалась до XVIII століття та збереглася й до нашого часу.

Починаючи уже з XV століття в зв'язку з розвитком виробництва виникає потреба у збільшенні кількості освічених людей, що знижує значення індивідуального навчання, і поступово звільняє місце *індивідуально-груповій* організації навчального процесу. В її основу покладено ідеї Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці, Дж.Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини, які стверджували, що вмiле поєднання індивідуальної і групової діяльності допомагає успішному навчанню дітей. Основною формою навчання стала *групова*, сутністю якої є взаємодія вчителя вже не з одним, а з усією групою різних за віком та рівнем підготовки дітей, що вимагало від нього роботи з кожним учнем окремо. Розвиток різноманітних галузей ремесел і торгівлі, підвищення ролі духовного життя призвело до виникнення ідеї масового навчання дітей – концепції *колективного навчання*, яка вперше була використана в братських школах Білорусії та України (XVI століття) і стала зародком *класно-урочної системи навчання*. Теоретично ця система була заснована і широко популяризувалась в XVII столітті Яном Амосом Коменським.

Найвні недоліки та критичні висловлювання на адресу класно-урочної системи, що особливо посилювалися з кінця минулого століття, послужили основою пошуків шляхів її вдосконалення та модифікації у відповідності з новими потребами суспільства. Так виникла *белл-ланкастерська система взаємного навчання*, що широко використовувалась в Англії; в США була заснована *батавська система*, у процесі якої здійснювалася урочна робота з класом в цілому та індивідуальні заняття з окремими учнями; система індивідуалізованого навчання – *Дальтон-план*; в Європі почала створюватися *мангеймська система*, яка характеризується тим, що учні, в залежності від їх здібностей, рівня інтелектуального розвитку і ступеня підготовки, ділилися за класами на слабших, середніх і сильних. В 50-60-ті роки XX століття деякі ідеї Дальтон-плану були реалізовані у вигляді *плану Трампа*; в умовах радянської школи виникла ідея *бригадно-лабораторної форми навчання*.

В наш час класно-урочна система організації навчання, що зазнала значної модифікації та модернізації, є найпопулярнішою в школах світу. Спроби її вдосконалення відбуваються завдяки пошуку нових та вдосконалення вже відомих форм у напрямку їх індивідуалізації, технологізації. Перспективним шляхом для цього, на нашу думку може стати вивчення минулого досвіду.